

1 Wat is differentiëren?

Differentiëren is maatregelen nemen die tot doel hebben recht te doen aan de individuele verschillen tussen leerlingen. Doel is het positief en planmatig omgaan met verschillen tussen leerlingen met het oog op een maximaal leerrendement voor elke leerling.

2 Voordelen en moeilijkheden bij differentiatie

2.1 Voordelen

Gedifferentieerd werken heeft verschillende voordelen.

- Je speelt in op de individuele verschillen van leerlingen.
- Het kunnen werken op eigen niveau versterkt de motivatie van de leerlingen: sterkere leerlingen worden meer uitgedaagd, zwakkere leerlingen krijgen meer leerkansen.
- Gedifferentieerd werken verhoogt de zelfwerkzaamheid van de leerlingen.
- Gedifferentieerd werken leert leerlingen meer verantwoordelijkheid opnemen bij hun leerproces.
- Gedifferentieerd werken geeft je meer informatie over leerlingen en vergemakkelijkt dus de oriëntatie.

2.2 Moeilijkheden

Toch zijn er ook een aantal problemen bij gedifferentieerd werken.

- Gedifferentieerd werken vergt meer inspanningen van de leraar en meer overleg tussen collega's.
- Niet alle leerstofonderdelen lenen zich tot een gedifferentieerde aanpak.
- Differentiatie vergroot de verschillen tussen de leerlingen.
- Gedifferentieerd werken is moeilijker te evalueren met één cijfer.

3 Een twaalftal modellen van differentiatie

3.1 Differentiatie na een instaptoets bij het begin van een lessenreeks

Bij het begin van een lessenreeks is het interessant om een idee te krijgen van de beginsituatie van de leerlingen. Je kunt daartoe bijv. een instaptoets gebruiken. Op basis van de resultaten van die toets kunnen bepaalde leerlingen remediëringsoefeningen of doelgerichte taken krijgen (tijdens of buiten de les).

3.2 Tempodifferentiatie tijdens het maken van oefeningen

Bij het maken van oefeningen is het beter om niet oefening per oefening te werken, maar de oefeningen in reeks op te geven. Nadat een aantal oefeningen klassikaal zijn gemaakt, worden een reeks verplichte oefeningen (*moetjes*) en een aantal extra (*magjes*) opgegeven. Op het einde van de les worden de verplichte oefeningen verbeterd, van de extra-oefeningen worden correctiesleutels gegeven.

Een andere mogelijkheid is om een reeks (verplichte) oefeningen te laten afwerken tegen de volgende les. Uit ervaring blijkt dat de tragere leerlingen dan toch sneller proberen te werken, omdat ze niet teveel werk willen overhouden voor thuis.

Het is goed dat de extra-oefeningen een uitdagend karakter hebben. Zo daag je de snellere en sterkere leerlingen uit om te tonen dat ze meer aankunnen.

3 Differentiatie na de basisoefeningen of op het einde van een lessenreeks

Na klassikale instructie en een eerste reeks basisoefeningen of op het einde van een lessenreeks kunnen we diagnostische oefeningen maken om de leerlingen een idee te geven van hun vorderingen. Sommige leerlingen moeten daarna de kans krijgen tot een inhaalmaneuver (hernemen, fouten verbeteren, bijkomende uitleg krijgen, meer tijd investeren, remediëringsoefeningen maken), terwijl de anderen kunnen werken aan verdiepings- en uitbreidingsopdrachten.

4 Differentiatie in ondersteuning bij het oplossen van problemen

Af en toe open vragen of problemen stellen kan motiverend werken en een extra uitdaging bieden waarin andere vaardigheden worden aangesproken. Het nadeel is dat sommige leerlingen niet weten hoe ze moeten starten. Je kan dan vooraf enkele goed gekozen extra vragen of tips voorzien. Nadat alle leerlingen eerst voldoende bedenktijd kregen, kunnen de leerlingen die het wensen zo'n extra tip krijgen. Zo geef je de sterkere leerlingen een uitdaging om de oefening misschien anders aan te pakken dan je zelf vooraf gedacht had, terwijl de zwakkere leerlingen met meer begeleiding ook tot een resultaat kunnen komen.

5 Differentiatie bij persoonlijk werk

In plaats van elke leerling dezelfde taken te laten maken, kunnen we ook hierin differentiëren. Zwakkere leerlingen krijgen remediëringstaken van een lager beheersingsniveau, wiskundig sterkere leerlingen krijgen verdiepingstaken van een hoger beheersingsniveau. Het is ook interessant om leerlingen zelf een stuk vrijheid te geven in het kiezen van hun taken. Uiteraard worden wel minima en maxima opgegeven. Het mag uiteraard ook enkel gaan om oefeningen die nog niet in de klas behandeld werden. Verder is het interessant om de leerlingen ook oefeningen te laten afgeven, die ze niet tot een goed einde gebracht hebben. De leerlingen kunnen hun taken bewaren in een portfolio. Dit kan mee verrekend worden bij de evaluatie.

6 Differentiatie bij het oefenen op grote gehelen

Om een grotere leerstofeenheid in te oefenen is het heel interessant om de leerlingen individueel of in groepen te laten werken aan een reeks problemen. Ook hier kan heel wat differentiatie worden ingebouwd.

Je kan elke leerling of elk groepje dezelfde oefeningen geven, maar voor sommigen meer en voor anderen minder ondersteuning geven.

Je kunt ook de verschillende groepjes verschillende opdrachten geven. Deze opdrachten kunnen verschillen in moeilijkheidsgraad of niet. Als elk groepje zijn eigen oefeningen uitschrijft en laat kopiëren voor de rest van de klas, hebben de leerlingen heel wat materiaal.

Door het oefenen op grote gehelen ontdekken de leerlingen (én de leraar) waar de problemen zitten, ze leren door de bomen het bos zien en ze zijn beter voorbereid op toetsen en examens.

7 Differentiatie via contractwerk

Bij contractwerk worden de afspraken die leerlingen en leerkrachten maken, opgenomen in een contract, dat de leerlingen ook ondertekenen. Hierin staat vermeld welke oefeningen de leerlingen moeten maken (*moetjes*) en welke oefeningen ze op vrijwillige basis mogen maken (*magjes*). De keuze van deze oefeningen kan voor elke leerling verschillend zijn. De leerlingen maken een planning voor de volgorde van de taken. Ze kunnen hun oplossingen zelf controleren aan de hand van verbeter sleutels. Op het einde van het contractwerk krijgt de leerkracht het overzicht en beoordeelt hoe goed de leerlingen gewerkt hebben. Zo is er ook aandacht voor attitudevorming.

8 Differentiatie via hoekenwerk

Nadat een onderwerp is afgewerkt, kan hoekenwerk heel interessant zijn. Leerlingen werken dan aan opdrachten rond het onderwerp in verschillende hoeken, bijv. een tekenhoek, een zoekhoek, een computerhoek, een spelhoek, een vraagstukkenhoek, een puzzelhoek, enz... Bij de opdrachten kan je weer onderscheid maken tussen verplichte oefeningen en extra-oefeningen.

9 Differentiatie via het zelf voorbereiden van een stukje les

Je kan leerlingen zelf een stukje theorie of een toepassing laten voorbereiden en hen dit laten presenteren aan hun medeleerlingen. Bij het uitdelen van de onderwerpen kan je dan rekening houden met de capaciteiten van je leerlingen.

10 Differentiatie bij BZL (begeleid zelfstandig leren)

BZL is een methode die de laatste jaren erg populair geworden is. Leerlingen verwerken in eigen tempo een stuk leerstof aan de hand van een studiewijzer. BZL biedt goede gelegenheden tot differentiatie. De mate van begeleiding kan je immers aanpassen aan de noden van de leerlingen.

11 Differentiatie als voorbereiding op een toets of een examen

Leerlingen maken herhalingsoefeningen ter voorbereiding van een toets of een examen. De keuze van de oefeningen hangt af van de vorderingen die ze gemaakt hebben.

12 Differentiatie na een toets of een examen

Na een toets of een examen maakt de leraar een lijst met extra-oefeningen die per onderwerp gerangschikt zijn. Leerlingen die slecht scoorden op één of meerdere onderdelen krijgen dan de bijbehorende oefeningen uit de lijst. Op die manier krijgen de leerlingen op een snelle manier een aangepast remediëringspakket oefeningen.

Bron: Binnenklasdifferentiatie, Uitwisseling, jaargang 23, nummer 1, winter 2006